

*E*ls Barris de *P*alma

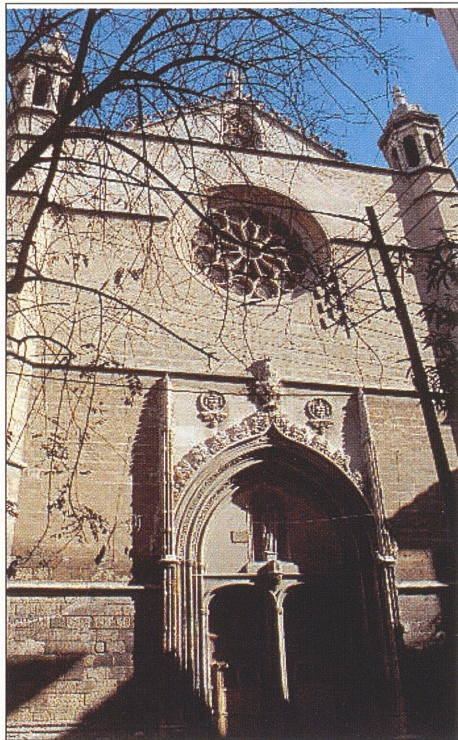
Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Número 18 • 1995

Promomallorca

Façana de l'església de Sant Nicolau

La tradicional parròquia de Sant Nicolau sorgí d'una segregació de la de Santa Eulàlia, al començament del segle XIV, i es convertí en la cinquena parròquia de Palma durant l'època medieval. L'actual barri engloba gairebé la primitiva demarcació parroquial i té com a límits naturals l'antic llot de la Riera -avui carrer de la Unió i passeig del Born-, la plaça Major i els carrers de Jaume II, Sant Domingo i del Conquistador. Es tracta d'una zona comercial i de serveis, que conserva l'estructura dels barris antics del nucli històric de Palma, amb carrers estrets i escales. Té la peculiaritat de ser la zona que enllaça la part alta i la baixa de la ciutat. Conserva encara, en els noms dels carrers, part de la tradició històrica, com els oficis que s'hi duïen a terme (paraires i guixers), les institucions que hi tenien la seu (les minyones) i alguns edificis rellevants (Sant Bartomeu, Sant Domingo o el convent de la Soledat), la majoria dels quals foren enderrocats durant el segle XIX.

Població 275 - 277

El barri de Sant Nicolau correspon al que tradicionalment era la demarcació de la parròquia homònima. Es tracta d'una zona relativament petita, amb només 8,44 ha i una població de 1.215 h. Entre les característiques més rellevants destaquen l'envelliment de la població i un alt grau d'instrucció (un dels més elevats de Palma).

Plànol 278 - 279

Reforma 280

Com a la majoria de barris del nucli històric de Palma, no s'hi con-

templa la construcció de nous equipaments ni de zones verdes. Únicament hi ha previst continuar la rehabilitació de façanes, seguint el model de la que s'ha duit a terme a la plaça del Mercat.

Història 281 - 282

Al començament del segle XIV, s'erigí la parròquia de Sant Nicolau. Era una àrea afectada pel torrent de la Riera, ja que era víctima constant de les inundacions. Tradicionalment fou també zona de monestirs i convents religiosos, tots enderrocats després de les desamortitzacions eclesiàstiques del segle XIX.

Patrimoni 283 - 285

El barri manté alguns elements arquitectònics d'estil gòtic, renaixentista i barroc. Hi destaquen el temple parroquial, l'antic col·legi de les Trinitàries, can Berga i el Banc d'Espanya. Hi ha també alguns edificis de caràcter modernista, com can Forteza-Rei, l'Àguila, la pensió Menorquina i can Casasayas.

Vida social 286

La plaça del Mercat, situada molt a prop del temple parroquial de Sant Nicolau, fou tradicionalment centre de transaccions econòmiques, però també lloc d'esbarjo i de festes populars tradicionals. Un altre indret rellevant és el passeig del Born, on se celebraven torneigs medievals.

Associacions 287

A més dels diferents grups de la parròquia de Sant Nicolau, tenen la seu en aquesta zona el Grup Blanquerna, l'Obra Cultural Balear i el GOB.

POBLACIO

Sant Nicolau era una de les antigues parròquies en què es dividia la ciutat de Mallorca. Es tracta d'una àrea del centre històric, amb una extensió de 8,44 ha, on es localitzen edificis de caire polític i administratiu, com és el cas de la Delegació del Govern, l'Audiència Provincial, Correus o Telefònica, per citar-ne alguns. De la mateixa manera compta també amb una important zona comercial.

Els seus habitatges presenten una doble tipologia. Així trobam cases antigues entremesclades amb finques noves o renovades.

Sant Nicolau limita al nord amb el barri de Sant Jaume i la Missió, al sud amb la Seu, a l'oest amb la Llotja i el Born i a l'est amb Cort.

El barri té 1.215 habitants, que representen tan sols un 0,4% de la població total de la ciutat. Aquesta xifra, relacionada amb les dimensions de la zona, suposa una densitat de població de 143,95 h/ha, que és molt superior a la mitjana de Palma (13,93 h/ha).

L'estructura de la població per edat i sexe

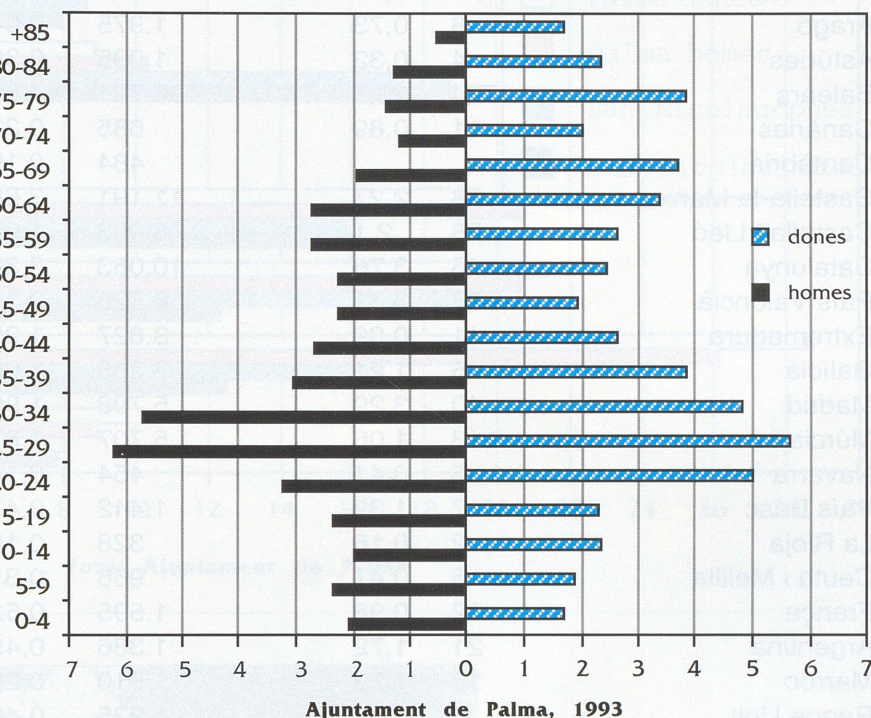
La distribució del contingent demogràfic de Sant Nicolau reflecteix un elevat grau d'envelliment. Per als dos sexes, el grup d'edat més nombros és el que va dels 25 als 29 anys.

Els habitants entre 0 i 14 anys són tan sols el 12'35% del total, xifra notablement inferior a la de Palma, que és del 18,31%.

La població adulta representa el 67,73%, percentatge molt semblant a la mitjana de la ciutat (68,23%).

Els majors de 65 anys, amb quasi una quinta part de la població (19,92%), suposen un percentatge superior al de Palma (13,46%).

PIRÀMIDE DE POBLACIÓ DE SANT NICOLAU, 1992

Plaça del Mercat

Sant Nicolau			Palma	
origen	població	%	població	%
Andalusia	79	6,46	36.245	11,92
Aragó	8	0,73	1.975	0,64
Astúries	4	0,32	1.095	0,36
Balears	774	63,7	196.721	64,69
Canàries	11	0,89	685	0,22
Cantàbria			484	0,15
Castella-la Manxa	28	2,27	11.191	3,68
Castella i Lleó	26	2,1	6.003	1,97
Catalunya	46	3,76	10.063	3,30
País Valencià	38	3,11	6.528	2,14
Extremadura	11	0,89	3.827	1,25
Galícia	15	1,21	3.286	1,08
Madrid	40	3,29	5.798	1,90
Múrcia	13	1,06	5.707	1,87
Navarra	5	0,41	454	0,14
País Basc	17	1,39	1.442	0,47
La Rioja	2	0,16	328	0,10
Ceuta i Melilla	6	0,41	966	0,31
França	12	0,98	1.595	0,52
Argentina	21	1,72	1.386	0,45
Marroc	15	1,23	810	0,26
Regne Unit	4	0,32	1.225	0,40
Altres	37	3,7	6.254	2,18

Font: Ajuntament de Palma (1993)

...

La immigració

Respecte a l'origen de la població, el grup més nombrós és el format pels nascuts a les illes Balears, que representen el 63,7% del total d'habitants del barri. Aquest mateix grup suposa per al cas de Palma un 64,6%.

Si analitzam la població immigrant, el 29,07% ha nascut a altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol, especialment Andalusia (6,46%), Catalunya (3,76%) i Madrid (3,29%), i el 7,23 % és d'origen estranger, majoritàriament d'Argentina (1,72%), Marroc (1,23%) i França (0,98%).

Comparant aquestes xifres amb les del conjunt de Palma trobam que la major diferència recau en el grup dels estrangers, que només és d'un 3,81%. Per altra banda el grup d'immigrants espanyols, en el cas de la ciutat, representa el 31,59%.

El nivell d'instrucció

Els percentatges dels distints nivells de formació de la població de Sant Nicolau mostren, sense cap dubte, un dels graus d'instrucció més alts de la ciutat. Quasi la quarta part dels habitants del barri, concretament un 23,62%, té qualche tipus de titulació superior, davant el 7,49% de Palma. Cal dir que aquesta dada amaga importants diferències entre els distints sexes, un 28,80% per als homes i un 19,30% per a les dones.

El grup d'analfabets i sense estudis del barri representa el

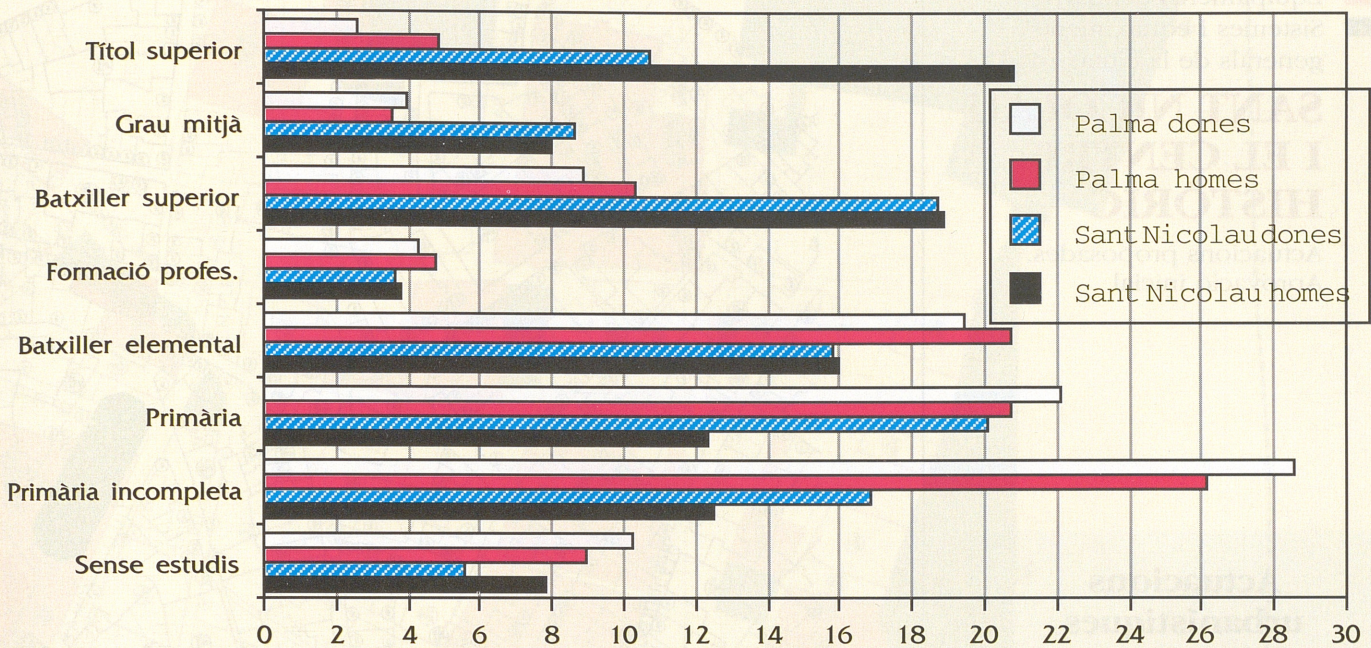
...

Carassa de l'Aguila

NIVELL DE FORMACIÓ DE SANT NICOLAU, 1992

Font: Ajuntament de Palma

Passeig del Born

...

21,48%, mentre que la xifra global de la ciutat és d'un 37,12%. Pel que fa als homes i les dones no s'aprecien gairebé diferències, amb un 20,28% i un 22,48%, respectivament.

La població amb estudis primaris i batxillerat elemental suposa en el cas dels homes un 28,26% i en el cas de les dones un 35,90% del total. La xifra general de Palma és notablement superior amb un 41,17%.

El percentatge de població que compta amb estudis de formació professional i/o batxillerat superior és del 22,45%, mentre que el de Palma és tan sols del 14,22%. En aquesta ocasió no hi ha diferències entre homes i dones.

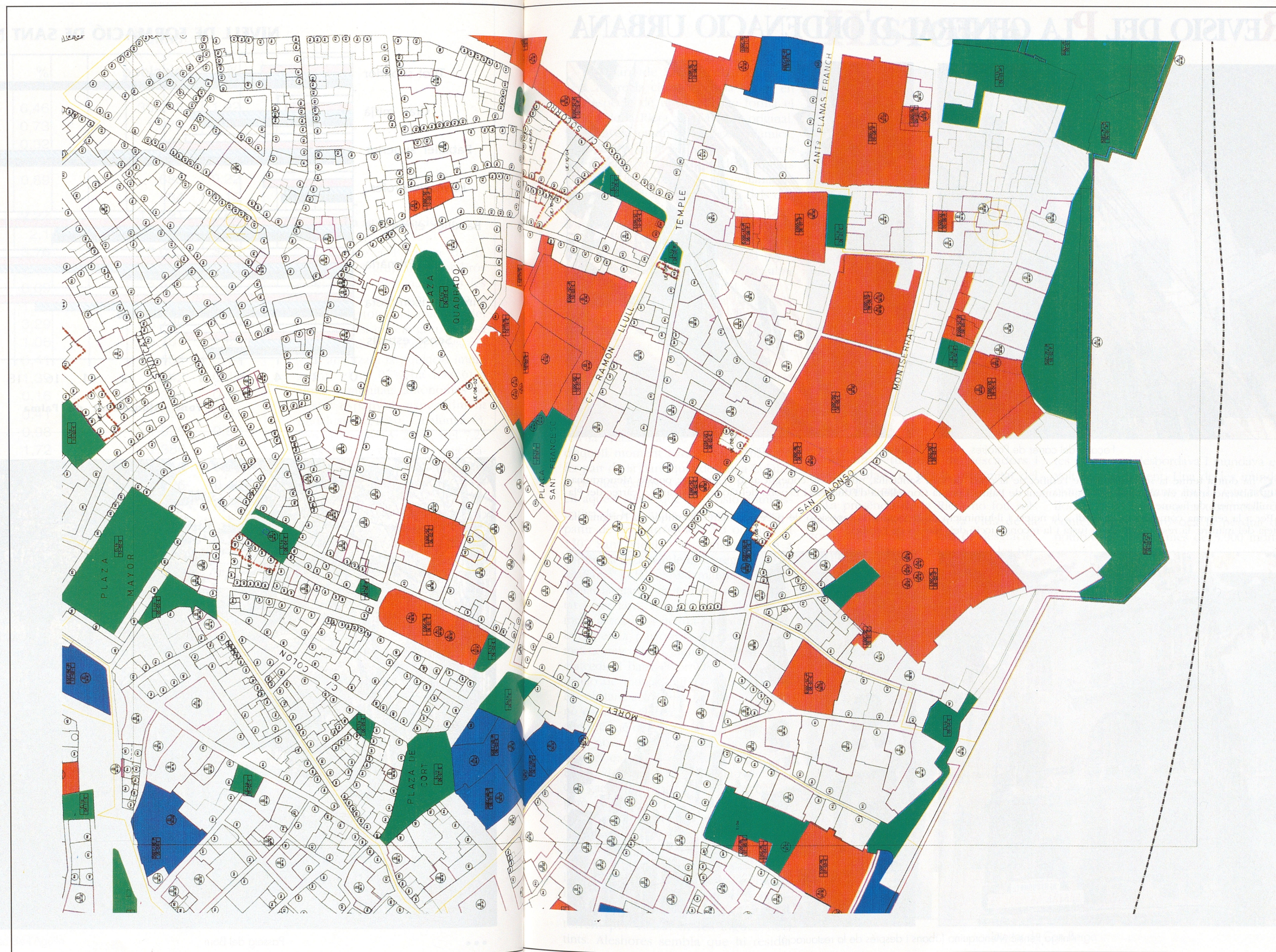
Antònia Ripoll
Josep Benítez
Francesca Vives

Actuacions proposades.
Aprovació inicial

SANT NICOLAU

c) i a la **plaça del General Weyler**, que s'ha empedrat i s'hi han col·locat fanals i bancs.

REVISIO DEL PLA GENERAL D'ORDENACIO URBANA

Façana del carrer de Paraires, número 7 (abans i després de la rehabilitació)

S'ha duit a terme la rehabilitació de l'edifici de la costa de Can Santacília, número 9, conegut amb el nom de pensió Menorquina, subvencionada en un 40 % per l'Ajuntament de Palma i per la Conselleria d'Educació i Esports del Govern Balear, i a càrrec del Pla de millorament de façanes.

Per a la reforma completa es procedí a la neteja i il·luminació de la façana, la reposició de peces de marès idèntiques a l'original, la neteja del marbre, la restauració de la fusta i la reconstrucció dels baixos de l'edifici.

Antiga Pensió Menorquina (abans i després de la restauració)

HISTORIA

El barri de Sant Nicolau és situat entre la ciutat alta i la baixa, en una espècie de meandre que formà el torrent de la Riera al seu traçat original. L'origen es remunta a l'època islàmica, període del qual es conserven algunes referències en relació a determinats indrets de la zona. Així, als voltants de la plaça del Mercat hi havia un dels dos mercats de la Madina Mayurqa. Prop d'aquest espai hi havia un pont que creuava la Riera i unia les dues parts de la ciutat separades pel torrent. Al barri, ja en època islàmica hi havia un altre pont anomenat posteriorment Subirà o de la Carnisseria d'Avall, a l'altura de l'actual carrer de Sant Feliu. Cal esmentar també l'elevat nombre d'obraders que hi havia a la zona i, curiosament, s'ha documentat l'únic abeurador conegut de la ciutat islàmica, que es devia trobar a la plaça del Mercat.

La conquesta catalana de 1229 marcà l'inici d'un conjunt de canvis que afectaren la ciutat i també el barri. A partir d'aquell moment Sant Nicolau passà a fer part de la parròquia de Santa Eulàlia, la de més extensió de Palma. Recordem en aquest sentit que la divisió administrativa de les ciutats medievals es feia a partir de les parròquies. No obstant, el 1302 Sant Nicolau es constituí com a parròquia independent segregada de la de Santa Eulàlia. Així mateix, per solventar la manca de terres fora de la ciutat i per tant, l'absència de delmes, li foren atorgats la quarta part dels percebuts per la parròquia original. Aquell mateix any, el rei Jaume II de Mallorca concedí al barri el privilegi de la celebració de mercat públic cada dissabte. No obstant això, sembla que el mercat no es materialitzà fins al segle XVII un cop s'hagué desviat la Riera.

La nova parròquia es féu en un petit oratori existent, a l'actual plaça del Roser, dedicat a Sant Nicolau de Bari que gaudia de molta devoció. Ben aviat, però, es construí una església més gran que s'acabà el 1349.

Al barri hi residien durant l'edat mitjana un elevat nombre de paraires que eren els menestrals que preparaven la llana per esser teixida, i també s'hi trobava la casa gremial. Aquests treballadors aprofitaven la proximitat del torrent per vessar-hi les aigües dels tints. Aleshores sembla que hi residia

Edifici de Correus

també un petit nucli de pescadors i mariners afavorits per la proximitat del barri amb la mar.

La presència de la Riera no fou sols un element positiu en la vida de la zona, sinó també una font de desgràcies i calamitats. De tant en tant, per les for-

tes pluges, es desbordava i inundava els voltants del torrent. Una de les inundacions més importants fou la que tingué lloc el 1403 que segons testimonis de contemporanis, provocà la pèrdua de nombroses cases i més de 5.000 morts.

...

Interior de Can Berga

...

En aquest cas, a l'estretor del torrent i l'elevat cabal de les aigües, s'hi afegia que els ponts eren embossats amb escombries i materials arrossegats per la Riera. Dissortadament aquesta inundació no havia de ser la darrera ja que el 1444 n'esdevingué una altra de gran intensitat. Els intents per remeiar aquesta situació es remunten al 1301, durant el regnat de Jaume II de Mallorca, amb un projecte de desviar el torrent. Malgrat tot, les riuades no se solucionaren fins al 1603 quan s'emprengueren les obres de modificació de l'antic traçat.

L'església de Sant Nicolau fou un dels edificis més afectats la qual cosa determinà la necessitat de refer bona part del temple encara que es respectaren les dues portalades. Un altre dels edificis més antics de la barriada era l'església de Sant Bartomeu, al voltant de la qual es constituí l'anomenat call menor. A prop, les monges de la Misericòrdia hi fundaren el seu convent i l'església s'emprà per a la celebració dels oficis religiosos. En relació a aquest convent cal dir que la Casa de la Misericòrdia fou establerta per iniciativa de la Companyia de Jesús amb l'objectiu de recuperar aquelles dones arrepentides. Si bé aquest centre s'instal·là inicialment a la Calatrava, el 1568 passà al barri de Sant Nicolau. Deu anys més tard, moltes d'aquestes dones acollides al centre volgueren fer-se monges i prengueren l'hàbit i regla de Sant Agustí; fou aleshores quan la casa que ocupaven es convertí en convent. Durant l'exclaustració les 20 monges que residien al convent passaren al de la Concepció.

També hi hagué al barri l'asil de les Minyones que ocupava el local que fou de l'antic Hospital del Sant Esperit de Roma, caigut en decadència amb motiu de la reunificació de tots els hospitals de la ciutat.

Vora els edificis de caràcter religiós trobam també a Sant Nicolau destacats edificis civils i palaus construïts per famílies de mercaders o de la noblesa illenca. Un dels més característics és sens dubte el de can Berga. El solar que ocupa fou donat el 1231 a les monges agustines que establiren aquí el seu convent, anomenat de Santa Margalida. El 1278 passà als franciscans que, a la vegada, el veneren a Hug de Pacs. Vicissituds d'aquesta família feren que

passàs als Berga els quals foren els instadors de la gran reforma barroca que atorgà un fort caràcter a l'edifici. Entre d'altres modificacions, s'eixamplà el pati, s'obrí la porta principal i s'acabà la singular balconada de la façana. En els anys 50 del nostre segle fou adquirit pel Ministeri de Justícia que hi instal·là l'Audiència Provincial de Balears. Altres edificacions notables que cal esmentar són can Verí, cas Capità Canals o can Siquier.

Modernament, el barri s'ha vist afectat pels mateixos canvis que es donaren a tota la ciutat. Així, la desamortització de Mendizábal de 1835 suposà la supressió de moltes propietats religioses i el seu pas a mans privades. Exemple d'això fou la venda de l'antic convent de la Misericòrdia, ja comentat, la posterior construcció al seu lloc de la seu del Banc Balear, primer banc mallorquí d'emissió. Aquesta institució fou absorbida per la delegació del Banc d'Espanya que incorporà també l'edifici projectat per l'arquitecte Miquel Rigo Clar.

L'època isabelina (1833-1868) suposà des del punt de vista urbanístic importants modificacions i l'aparició d'edificis

singulars.

Al principi del segle XX, l'arribada del nou estil modernista influí en el canvi d'imatge de molts carrers. A la plaça del Mercat, per exemple, es troben alguns dels edificis més emblemàtics d'aquesta tendència, el Gran Hotel, projectat i dirigit per l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner, o can Casasayas, fet per iniciativa de l'empresari Josep Casasayas Casajuana, propietari de la confiteria Fresquet.

Finalment, cal esmentar que els canvis accelerats soferts per Palma en els darrers anys han suposat la pèrdua de la funció de residència de la gran part dels barris del centre històric i en aquest cas, Sant Nicolau no n'és una excepció. El 1981 comptava amb 1.528 habitants encara que bona part d'aquests residien en habitatges de lloguer. En canvi, aquesta minva de la importància del barri com a zona residencial contrasta amb una creixent activitat comercial i burocràtica. Molts d'aquells carrers que un temps allotjaven petits obradors, acullen avui botigues i un elevat nombre d'oficines.

Josep Merino

Delegació
del
Govern

PATRIMONI

LA CINQUENA PARROQUIA DE PALMA

El barri de Sant Nicolau, també d'origen medieval, és posterior a la primera divisió de la Ciutat de Mallorca en quatre parròquies. Al 1302 es convertí en la cinquena, la més petita en extensió però situada ben al centre de la ciutat. Confrontava amb les altres quatre: Santa Eulàlia i Sant Miquel de la Vila d'Adalt i Sant Jaume i Santa Creu de la Vila d'Abaix.

El temple originari, que donà nom a la barriada, era un petit oratori anomenat Sant Nicolauet Vell, que es trobava a la plaça del Rosari, i fou destruït al s. XIX. El precedent de l'església actual s'ha de situar sobre el 1309 i 1349, moment en què es bastí el nou temple, que es va haver de reformar de nou al final del s. XV. De l'església gòtica es conserven alguns elements; els dos portals principals i part de la façana. La resta fou definitivament conformada al final del s. XVIII, amb una reconstrucció que afectà principalment l'absis, la coberta, el campanar i la decoració.

L'actual temple és de nau única, de sis trams i cinc capelles laterals. La coberta és de volta de canó i l'absis, de planta semicircular amb coberta de quart d'esfera en forma de copinya. La seva imatge urbana queda ben senyalitzada per l'alt campanar barroc de plan-

Casal Verí

ta hexagonal que presideix la plaça del Mercat.

Un altre dels elements definidors d'aquesta barriada és l'antic llit de la Riera, que travessava i dividia la ciutat fins a l'inici del s. XVII, en què fou traslladat definitivament per l'exterior de les noves murades.

L'existència de grans espais desocupats al voltant del jaç (quasi sempre sec) possibilità que, des d'època àrab, la plaça coneguda com del Mercat tengués aquesta funció. Primer fou el soc islàmic i després, gràcies a un decret de Jaume II del 1302, s'hi instal·là el mercat central dels dissabtes,

fins al 1868, en què es traslladà a la Rambla. A més, a la plaça, s'hi celebraven curses de bous i en certes ocasions també s'hi duïen a terme execucions públiques.

Quasi tot el barri de Sant Nicolau, ben al centre comercial de Palma, manté elements, sovint molt reformats, d'època gòtica, renaixentista i barroca, que per falta d'espai sols esmentarem parcialment. Sens dubte, un dels més importants i antics és el casal conegut com l'antic col·legi de les Trinitàries, al carrer d'en Verí. Aquest edifici mostra multitud d'elements d'èpoques anteriors. A la planta baixa es conserva un enteixinat islàmic o mudèjar amb inscripcions en àrab que evidencien la seva antiguitat. La façana principal té arc d'entrada de mig punt i altres portes semblants, ara tapiades, de tradició gòtica. Al parament extern es poden distingir les motllures d'antigues coronelles condemnades i una finestra renaixentis-

Can Forteza-Rei

...

ta plateresca molt semblant a les de la façana de can Olesa. A l'interior, també s'hi troben dues portes renaixentistes i al vestíbul, columnes barroques. Als darrers anys aquest col·legi ha estat reformat i convertit en galeria d'art.

L'altre palau important és l'actual Audiència Territorial, més conegut per can Berga. La història d'aquest espai urbà és extensa. Ja abans de la conquesta s'hi trobava un palau àrab, que després serví per acollir, al s XIII, les monges agustines i, més tard, els franciscans. Posteriorment passà a les famílies Santacília i Berga. L'edifici actual és el resultat de les reformes realitzades a mitjan s XVIII. El palau és d'estil barroc i té planta baixa, estresol, pis noble i porxo. La façana és de paraments llisos i poc ornamentada, però és interrompuda per dos grans balcons seguits amb peanyes motllurades i balustrada al primer pis, i per set finestres al segon. L'interior és articulat al voltant d'un gran pati de planta irregular, que condueix cap a una escala imperial, la qual dóna accés a la llotja de la planta noble.

Un dels pocs edificis catalogats que assoleixen la màxima categoria monumental i que fou construït de nova planta és l'actual Banc d'Espanya. La construcció, de concepció neoclàssica, es començà el 1873 i s'acabà pocs anys després. La seva planta rectangular ocupa quasi tot el centre de la illa compresa entre els carrers de Sant Bartomeu i de Can Escursac. L'edifici té la façana principal i l'accés precedits d'un espai ajardinat. L'alçat comprèn soterrani, planta baixa, principal i àtic. L'organització de l'espai s'articula en funció d'un pati central i en la decoració arquitectònica abunden els elements de reminiscències neoclàssiques: columnes jòniques, motius geomètrics i acroteris, que són els que li donen el caràcter neogrec de forta implantació a Palma al darrer terc del s XIX.

Però el que resulta més significatiu i cridaner del barri són, sens dubte, les construccions de caire modernista, abundants en nombre i qualitat. Les més significatives són les que estan situades a la plaça del Marquès del Palmer i que es coneixen com: can Forteza-Rei i l'Àguila. La primera pertany al modernisme de tendència art nouveau i té reminiscències clares amb la casa Batlló, el parc Güell de Barcelona i altres obres gaudinianes.

Can Berga

L'edifici té cinc plantes i presenta una gran varietat en el tipus i composició de les distintes obertures. La casa, situada en una cantonada, mostra dos eixos de simetria diferents; un articulat per una balconada poligonal al cantó i l'altre, en funció d'un mirador, en el qual es destaca una carassa fantàstica, envoltada per dracs alats. Tota l'ornamentació de l'edifici és farçida d'elements decoratius i iconogràfics pertanyents a la imatgeria modernista. Però el més interessant és el mosaic fet amb rajoles de la Roqueta, que cobreix els pisos més alts.

L'edifici veí, anomenat l'Àguila (nom d'uns grans magatzems del principi de segle) comparteix part de la seva estructura amb can Forteza-Rei. Els dos foren construïts entre 1908 i 1909. De l'Àguila, obra de l'arquitecte mallorquí Gaspar Bennàssar, destaca que fou la primera edificació on es començà a aplicar l'estructura metàl·lica, utilitzada d'una forma decorativa i pràctica alhora, ja que gràcies a l'ús del ferro s'aconseguí eliminar paraments i donar una

Banc d'Espanya

millor il·luminació natural als pisos destinats a la venda. Formalment, la façana és dividida en quatre plantes, on destaquen les balconades de ferro i, al darrer pis, un gran arc de mig punt decorat

...

...

amb ceràmica vidriada.

Una altra de les joies modernistes de Palma és el conjunt format per les cases de la pensió Menorquina i can Casasayas que varen ser dissenyades inicialment per tenir ús hotel·ler. El projecte fou elaborat per Francesc Roca però les obres foren acabades per Guillem Reynés el 1911. Té un alçat de cinc plantes i la façana destaca per la gran plasticitat dels elements emprats en la construcció; pedra, fusta, ferro. La decoració és més senzilla i descarregada de motius que en els edificis esmentats anteriorment, avançant així un retorn a la simplicitat que posteriorment s'anirà consolidant.

No volem deixar d'assenyalar l'existència d'altres construccions modernistes a la zona, com can Roca i, especialment, la façana del forn del Teatre.

A més, cal esmentar que en el barri se situen dos dels espais d'esbarjo públic més importants de la ciutat i que també es troben inventariats. Ens referim als jardins de la plaça de la Reina - anomenada així per l'escultura neoclàssica d'Isabel II que s'hi instal·là al final del s XIX-, i el Born, tal vegada el passeig més tradicional de Palma. Va ser construït sobre l'antiga cala que s'endinsava cap a l'interior de la ciutat i és el resultat d'una sèrie de reformes, que començaren el 1833, continuaren el

Plaça del Mercat, al començament del segle XX

1877 i es tornaren a reemprendre el 1953. Del Born volem ressenyar les famoses lleones, obrades per Jacint Mateu el 1833, i la font de la Princesa o

de les Tortugues, com és coneguda popularment, també del s XIX.

Joan Manuel Pons

CATÀLEG DE PROTECCIÓ D'EDIFICIS I ELEMENTS D'INTERÈS HISTÒRIC, ARTÍSTIC, ARQUITECTÒNIC I PAISATGÍSTIC DE PALMA

BARRI DE SANT NICOLAU

Can Sitjar. C/ dels Perares, 32-36
 Can Lladó. Pl. de la Reina, 2
 Correus i Telègrafs. C/ de la Constitució, 6
 Can Oliver de Campos. Pl. de F. Chopin, 3
 Antiga seu del gremi de Paraires. Pl. de F. Chopin, 3
 Can Roca. C/ de Sant Nicolau, 20
 Can Escarrer. Pl. del Mercat, 5
 Can Font. C/ de Can Verí, 7
 Can Siquier. C/ de Sant Nicolau, 12
 Embant del carrer de la Imprenta - pas d'en Quint
 Can Pisà. Costa d'en Brossa, 3
 Can Riba. Costa d'en Brossa, 15
 Cal Capità Canals. C/ de Can Danús, 6
 Can Canals. C/ d'en Valero
 Can Santacília Menor. C/ de Can Poderós, 6
 Can Barbarín. C/ de Sant Bartomeu, 15

Can Nadal. C/ de Sant Bartomeu, 17
 Can Aguiló. C/ de Sant Bartomeu, 19
 Can Forteza-Rei. Pl. del Marquès del Palmer
 Magatzems l'Àguila. Pl. del Marquès del Palmer, 2
 Can Casasayas. Pl. del Mercat, 13
 Antiga pensió Menorquina. Pl. del Mercat, 14
 Antiga casa Valentí. C/ de Sant Bartomeu, 11
 Can Cortès-Saforteza. C/ Sant Bartomeu
 Banc d'Espanya. C/ de Sant Bartomeu, 16
 Can Berga. Pl. del Mercat, 12
 Forn del Teatre. Pl. de Weyler, 9
 Església de Sant Nicolau. C/ de Sant Nicolau, 14
 Antic col·legi de les Trinitàries. C/ de Can Verí, 3
 Can Caubet. Passeig del Born.
 Passeig del Born.
 Jardins de la plaça de la Reina.

VIDA SOCIAL

Tot i que el barri s'ha caracteritzat perquè ha estat des de sempre una zona activa i populosa. Destaca, sens dubte, la vella plaça del Mercat. Ja se n'ha parlat a la història del barri i se n'haurà de tornar a parlar en aquest apartat. En l'època islàmica hem vist que ja estava configurada com un espai dedicat a mercat amb tot el que això implica. Modernament, la celebració d'aquest mercat suposà una important font d'ingressos per a la parròquia de Sant Nicolau encara que en el segle XIX això fos un motiu de discòrdies amb l'Ajuntament de Palma. Així mateix aquesta plaça fou des de sempre utilitzada per a les festes i també com a lloc on s'impartia la justícia. Les festes més corrents eren els tancats de bous amb els quals es recaptaven també fons per a l'obra de la parròquia. D'altra banda, també es dugueren a terme algunes execucions, activitat que féu abonar una llegenda entre els veïns que deia que els balcons de can Berga, situat a la plaça, estaven cegats perquè dels propietaris no volien contemplar la consumació de les penes.

A l'esmentada plaça hi havia també una gran pedra que, segons la tradició, va esser el lloc on santa Catalina Tomàs esperà l'admissió al convent de Santa

Magdalena. El 1826 aquesta pedra fou col·locada en una de les parets de l'església de Sant Nicolau. Segons l'arxiduc Lluís Salvador hi havia, en relació a la pedra, un antic costum que consistia en tirar-hi petites pedretes tot seguint amb un ritual propi del món islàmic.

Un altre dels espais claus per ala vida social no ja del barri sinó de tota la ciutat és el Born. Des d'antic el seu ample espai facilitava la realització de torneigs i festes de caràcter solemne. Així mateix, la proximitat a la porta del Moll de la ciutat, feia que el Born es convertís en el lloc més adient per atendre l'arribada de grans personalitats a l'Illa. En aquestes ocasions la plaça s'engalanava

Plaça del Mercat (Gravat del llibre Panorama óptico histórico de las Islas Baleares, d'Antoni Furió, 1840)

i s'ornamentava de manera especial. Foren notables en aquest sentit les proclamacions del monarques Lluís I (1724), Ferran VI (1746) o Carles III (1754). També, però, s'hi feien actes de fe, com el de 1645, o execucions, el 1742, com la del tinent Manuel Bustillos després d'haver raptat una monja.

El 1812 hi tingué lloc la jura de la Constitució. Així mateix, als seus voltants es localitzen les seus d'importantes societats esportives o culturals. En aquest sentit cal recordar el Veloz Sport Balear, una de les societats esportives més antigues de Mallorca, fundada el 1896. A més de fomentar el ciclisme, dugué a terme altres esports com el futbol. Era propietari del velòdrom de Tirador, que fou en el seu temps el millor d'Espanya i l'únic amb les mides reglamentàries. Altres societats destacades amb seu al Born foren La Veda, sorgida el 1899, per al foment de la caça i després cercle recreatiu, o el Club Taurí de Mallorca.

En darrer terme cal destacar la presència al barri d'institucions civils que li confereixen una gran activitat quotidiana, l'Obra Cultural Balear, l'oficina de Correus o la seu de l'antic Govern Civil, edifici ocupat ara per la Delegació de Govern.

Pedra de Santa Catalina Tomàs

Josep Merino

EL MOVIMENT ASSOCIATIU

Monument a Joan Alcover (Jardinet de la Reina)

No trobam actualment a Sant Nicolau un moviment associatiu propi del barri. El que sí hi ha són les seus principals de tota una sèrie d'entitats associatives, l'abast de les quals és tot Mallorca o les Balears.

El Grup Blanquerna, amb seu al carrer de la Impremta, va esser fundat l'any 1985, amb l'objectiu d'estudiar la realitat nacional i cultural de Mallorca des d'una perspectiva cristiana i de progrés. Organitza cada any un seminari d'informació i estudi sobre temes relacionats amb el nacionalisme i l'ètica.

El Grup Excursionista de Mallorca, amb seu també al carrer de la Impremta, és un club de muntanyisme. Va esser creat el 1973, amb l'objectiu de potenciar l'excursionisme associat. Abasta tres àrees: excursionisme, escalada i espeleologia. Les activitats que organitza són marxes, acampades, cursos d'iniciació i cinema relacionat amb el muntanyisme. Publica la revista Penyal.

També l'Obra Cultural Balear té la seva seu principal al carrer de la Impremta. Aquesta entitat fou fundada el desembre de 1962 per iniciativa de Francesc de Borja Moll, amb l'objectiu de fomentar la llengua i la cultura pròpia de les Illes Balears. Des de 1982, disposa d'una xarxa professionalitzada de cursos de català i, des de 1987, convoca anualment els premis 31 de Desembre, que es lliuren en la Nit de la Cultura. L'O.C.B. ha editat una col·lecció de monografies sobre història i cultura de les Balears;

organitza cicles de conferències, activitats pedagògiques, teatrals i cinematogràfiques i homenatges a personalitats de la cultura, com Joan Alcover, Antoni Maria Alcover, Joan Fuster, Josep Maria Llompart... Des de la seva fundació ha passat de 31 socis l'any 1962, a 2.500 l'any 1994. Actualment té delegacions a 20 pobles de Mallorca, a Menorca i a Formentera. Edita mensualment El Mirall (1987) i un Full Informatiu (1991). Des de 1991, Antoni Mir n'és el president.

El Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Natura, amb seu a can Verí, va esser fundat el novembre de 1973. El seu objectiu principal és l'estudi, la divulgació i la defensa de la natura i el medi ambient. El 1991 comptava amb 1.394 socis a Palma, d'un total de 2.643 a Mallorca i 3.350 a Balears. El G.O.B. edita la revista L'Ecologista des de 1985, a més de moltes altres publicacions diverses. Actualment el president del GOB-Mallorca és Francesc Avellà, i dins l'àmbit balear ho és Anthony Bonner.

La parròquia de Sant Nicolau compta amb un Grup d'Acció Social, format per un assistent social i un grup de dones, que té reunions setmanals. Destina el seu pressupost bàsicament a vals de menjar per a famílies necessitades, ajudes per a lloguers i medicaments per a infants petits. A més, la parròquia té un grup de confirmació que du a terme activitats culturals i convivències.

Gabriel Barceló

Els Barris de Palma

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Proper fascicle:

Sant Jaume

Imatges de Sant Jaume

Ajuntament de Palma